

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

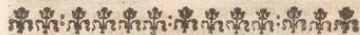
Lugduni, 1665

V. Christus Dei seruus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

gladius, posset nos separare à charitate Christi, quæ est in Christo Iesu Domino Nostro.]

Ad huius in nobis amoris ingenerationem, pertinere nomen dilecti Christo tributum, quia à Patre amatus in nos refundit amorem, sic tradit autor sermonis de Christi Bapt. apud Cyprianum num. 4. [Vsq. ad mortem, Christum duxit dilectio & resurgens à mortuis charos habet quibus tantæ charitatis affectum ostendit. Duo grata vocabula filius & dilectus ipso Deo dictante nostris sensibus imprimuntur: ut communio nominum nos associet collegio munerum, & tantæ dulcedinis nomina, nostrum emolliant animum, accendantque deuotionis affectum.]

CAPVT V.

Christus Dei seruus.

SI filius, iam non est seruus, ut ad Galat. 4. tradit Apostolus, quomodo Christus naturalis Dei filius, seruus dicitur? Videbor ite Adriano Papæ in Epist. ad Episcopos Hispaniæ, & Synodo Fræcofordiensi in Epistola ad eosdem Episcopos, refragari. Acriter enim damnant Elipandum, eique adherentes Hispanos, qui Christum seruum Dei statuebant: id quod æquè ego in capitis titulo præfero. At hoc in magnum Christi dedecus cedet; inculcatur in prædictis epistolis, vsque aded ut concludat Pontifex, *Nullis loquam linguam qua non confundatur Christus latrare seruum, in frustra esse prædicandam, & per mille partes minutius deterrucandam.* Ex ea colluie, Felix Vrgelitanus Christum vocans *seruum conditionalem*, id est vi suæ conditionis & procreationis, latè reiciit à Paulino Aquilensi lib. 6. contra Felicem. Sed prædictæ præsertim Adriani Epistolæ innixi nonnulli, inter quos Vasquez 3. par. d. 80. à cap. 3. contendunt de fide esse, Christum nulla planè ratione, ac ne cum determinatione quidem humanæ naturæ, dici posse seruum. Eodem planè modo, quo ne cum ea quidem determinatione, dici potest filius adoptiuus. In prædicta namque epistola, & in tota Synodo Francofordiensi, esse seruum, & esse adoptiuum, recurrunt. Vasquem sequitur Becanus tract. de Incar. cap. 16. q. 2. autoritati ex Adriano & Synodo prædicta, iungunt aduersarij alia quædam Patrum loca, quibus Christus negatur fuisse seruus. Adant quoque rationem ex eo ductam, quod seruitus cadat in personam, non autem in naturam. At personam Christi repugnat non esse ingenuam, cum sit diuina. Item quia inter Christum & Deum fuit communicatio, quæ non est inter seruum & Dominum. Repugnare itaque videtur, Christum, quippe Dei filium, esse Dei seruum.

Christum in humanitate esse verè Dei seruum, probatur ex Scripturis.

170 Nihilominus rectè titulus capitis præfert, Christum Dei seruum, vtique in humana natura. Nam seruitutem Dei quam Ariana perfidia inuenit, nemo Catholicus sustineat audire; molliendaque est loquendi ratio quorundam aliquatenus ad id accedens, qua Verbum diuinum in molitione orbis, atque aded ante Incarnationem, *ministram Patris* esse dixerunt. Ita Clem. Rom. lib. 5. cap. 21. aliis 29. Nouat. lib. de Trinit. c. 31. & Autor libri primi de Incarn. apud Augustinum. Quamuis enim ea locutio apud hos autores, cada t vt è in ipsum Verbum, nec quod Pamelius ad caput citatur. Non tamen existimauit, possit ad Christum prore hominem detorqueri; tamen sensus dumtaxat est, Patrem omnia fecisse per filium. Quo eodem modo alij Patres apud Turrianum in defensione lib. 6. Constit. cap. 11. Spiritum sanctam, qui humanitati iunctus non est, vocant Dei ministram in sanctificatione creaturarum. Itaque facillat blasphemia Ariana, Verbum statuens Dei seruum; in quam fusius conclamant S. Athan. orat. 3. contra Arianos, S. Hilarius lib. 11. de Trinit. & Gregor. Nyssenus lib. de dicto Apostoli; *non & ipse filius subiicitur.* Fuisse tamen peculiariter hunc errorem Eunomij, & in hoc Eunomium superasse Atrium improbitate, docet Isid. Pelus. lib. 1. epist. 24. Exagitatque latè hac ex causa Eunomium. Greg. Nyssenus oratione contra eum 9. (veris 10.) Sed seruitus quam respectu Dei Christo tribuimus, cadit in eum ratione folius humanæ nature. Hæc seruitus, & autoritate, & ratione facillè euinci potest.

Autoritas in primis suppetit ipsius Scripturæ, quæ Christum infinites *seruum* vocat. De Christo enim sunt vulgata illa loca Isaïæ 42. *Eccce seruus meus suscipiam eum.* Qui locus Matth. 12. de Christo exponitur. De eodem Zach. 3. dicitur, *adducam seruum meum Orientem, & Ezech. 34. Suscitabo super eas pastorem vnum, seruum meum David.* Sunt alia huiusmodi in prophetis & psalmis de Christi seruitute loca expressissima, quæ velle ad metaphoras aut sensus allegorico trahere, violentum fuerit. Dicere autem ita haberi in veteri testamento ratione status seruitutis tunc vigentis, non satisfact. Neque enim Prophetæ Spiritu sancto agente locuti, quamuis ipsi sub Mosaicæ legis iugo seruitutem seruarent, Christo tribuissent seruitutem respectu Dei, eamque Christus per eos professus toties & tam distinctè fuisset, nisi verè de Christo affirmari potuisset. Quid quod in nouo item testamento, perspicue Christus appellatur seruus? Sic enim 1. Corinth. 3. *omnia vestra sunt,* (ait Apostolus) *vos autem Christi, Christus autem Dei.* En Christus Deo subiicitur, eo modo quo nos Christo. At nos sumus serui Christi: Ergo & Christus, est Dei

Dei seruus. Sed discretè & in actu signato. Phil. 2. Christus dicitur accepisse formam serui. Ea quippe serui forma, de vera & propria seruitute accipi debet. Contra ponitur enim forma Dei, quam perspicuum est debere proprie lumen. Sicut ergo quod Christus dicitur esse in forma Dei, est Christum esse proprie Deum: ita quod Christus dicitur habere formam serui, ac Christum esse verè ac proprie seruum; Nimirum in humana natura, ratione cuius verbum ibidem dicitur exinanitum, suscipiendo formam serui; hoc est demittendo se ad naturam nostram, cui essentialè est Dei seruum esse, & pleno iure subiectam. Eodem spectant scripturæ quibus Christus dicitur puer. Nam in scripturis, *puerum* idem sonare quod *seruum*, latè tradit D. Augustinus l. locutionum de Genesi *sub finem*: vt proinde nesciam quorsum Genebrardus in Plal. 68. v. 22. admittens Christum esse Dei seruum; addat, rectius tamen vocari puerum. Quomodò rectius, si idem seruus qui puer?

171. Addenauit in hanc rem pleraque alia scripturarum loca, pugnant pro Christi hominis ad Deum seruitute; S. Ambrosius Epist. ad Irenæum, contra quendam Apollinaristam, quem ait audire non potuisse, quod Dominus noster Iesus pro nobis seruitutem suscepit, in istius corporis. Dixerat enim Sanctus Ambrosius ex Christi verba Matth. 11. *Confiteor tibi pater Domine, idcirco prolata esse, vt intelligamus Patrem filij esse, & dominum creaturæ: hoc est Christum qua Verbum est, habere Deum pro Patre: vt creaturam autem, habere eum pro Domino, & esse seruum eius. Nam & Psalmo 108. Christus Deum vocat Dominum suum, cum ait, adiua me Domine Deus meus.* Hoc cum ille hæreticus, simulato pro eronum more Christi honore, negaret, & seruitutem Christo indecoram, nullaque ratione rei tribuendam contenderet; obruit eum confertis scripturarum aciebus S. Ambrosius demonstrans mirum non esse, quod seruitutem Christi hominis negaret Apollinarista, qui vitam Dei & hominis substantiam esse crederet. Nam si supposuisset naturam in Christo distinctionem, affirmat S. Ambrosius, hæreticum illum non fuisse negaturum seruitutem Christi in natura humana. Multa idem scripturarum loca in hanc ipsam rem congerit idem S. Ambrosius, explicans titulum psalmi 37. qui ita habet *In finem seruo Domini, psalmus David.* Quem titulum arbitratur ferre, psalmum esse de Christo Dei seruo in humanitate assumpta. Et post multa de Christi propter nos egestate ac seruitute latè disputata, concludit. [Aduerte mysterium. Ex vtero Virginis, idem & seruus exiuit & Dominus. Seruus ad operandum, Dominus ad imperandum, vt regnum Deo in hominum mentibus radicaret. Virique vnus, non alter ex Patre, alter ex Virgine, sed idem qui ante secula ex Patre, ipse postea carnem suscepit ex Virgine. Idcirco ergo & seruus vocatur, & Dominus. Propter nos seruus, Sed in vnitæ diuinæ substantiæ Deus ex Deo, Princeps ex principe, æqualis ex æquali. Neque enim degenerem genuit, in quo se ipse complacere memoratur. *Magnum, (inquit,) tibi est vo-*

cari puerum meum, vt statuas tribus Iacob. Seruat vbique suæ vocabula dignitatis. Magnus Deus, & magnus puer; Nec in carne, magnitudinis suæ nomen amittit, cuius magnitudinis nullus est finis. Meritoque securus, cum in forma Dei esset (vt Apostolus dicit) non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuenit vt homo, humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Hic est ergo æqualis, quasi Dei filius, hic serui formam in carne suscepit, hic mortem gustauit: Cuius magnitudo non habet finem; quia finis legis est Christus ad iustitiam omni credenti: vt in ipsum omnes credamus, hunc intimo adoremus affectu. Bonæ seruitus, quæ omnes liberos fecit.

Suffragium Sanctorum Patrum.

172. Iuuat hanc ipsam veritatem de Christi seruitute, selectis aliquibus Patrum testimoniis numine. Origen. optimè tom. 1. in Ioannem ad illud *In principio erat Verbum.* [Quisquis (inquit) intellexerit, quoniam pater Iesus factus sit Discipulis non tanquam recumbens, sed tanquam ministrans, cum filius Dei existens, pro liberandis iis qui peccato seruebant formam serui sumperit: non ignorabit quomodò ad ipsum Pater dicat, *Seruus meus es tu.* Ac mox, *magnum tibi est, vt voceris seruus.* Nam nobis audendum est dicere, maiorem diuiniorēque, atque verè secundam imaginem Patris, Christi bonitatem apperere, quando humilem præbuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis; quam si rapinam arbitratus fuisset, esse se æqualem Deo; nec voluisset pro mundi salute fieri seruus. Ob eam causam volens nos docere, magnum donum se à Patre accepisse, quod sic seruiuerit, inquit, *Et Deus meus erit mihi fertilis meo. Et dixit mihi: Magnum tibi est, vt voceris seruus meus.* Nam seruus non factus, non excitasset Iacob, neque dispersionem Israël conuertisset. Sed neque futurus erat nisi lucem gentium, vt vsque ad extremum terræ, salus esset.]

Disertissime Sanctus Augustinus Epist. 378. in disceptatione cum Pascenio Arriano. [Subjectionem filij Patri debitam, ex carnis infirmitate susceptam, etiam nos quia iustum est verissime confitemur, in qua eum infirmitate non solum subditum, sed & seruum euidentissime confitemur, ipso dicente in prophetia ad Patrem, *O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancilla tua;* id est Maria. Patet ergo in quo sit æqualis Patri Filius. In quo sit non solum subditus aut inferior, sed etiam humillimus seruus. Ipse, inquam ostendit, in quo sit humilis, in quo sit æqualis; vnde omnipotens, vnde infirmus; vnde abiectus, vnde speciosus vnde diues, vnde egestati subiectus. Ex Hieronimo locum illustrem infra dabo: & bene idem tradit in psalmum octuagesimum octauum ad illud *intraui David seruo meo.*

S. Cyrillus lib. 3. pentab. cap. 1. [Ille qui erat

erat in forma & æqualitate generantis, factus est seruus, mensuram eorum qui sub iugo seruitutis erant, dispensatoria ratione non dignatus; quia de causa metuis, eum Pontificem propter humanitatem appellare? Et lib. 12. thesau. cap. 1 §. seruus factus est, quia verè homo.]

173 S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 2. [Formam ergo serui accepit. Neque enim aliud fuit illa summi Dei exinanitio, nisi formæ seruilis, id est humanæ naturæ susceptio. Vtraque igitur est in Christo forma, quia vtraque & vera & plena est in Christo substantia. Ideo Sanctus Euangelista, plenum eum gratiæ & veritatis prædicat: quia in diuina natura in qua Deus veritas est, plenus est; & in humana natura in qua homo verus gratia factus est. In ista plenitudine Deus est, in forma Dei, æqualis Deo. In ista plenitudine seruus, in forma serui, quia in similitudinem hominum factus, habitus est inuentus ut homo. Exinaniens ergo semetipsum, formam serui accepit, ut fieret seruus: sed formæ Dei plenitudinem non amisit, in qua semper est æternus atque incommutabilis Dominus: factus secundum formam serui homo verus, eiusdem naturæ cuius est ancilla mater; & manens in forma Dei Deus verus, eiusdem naturæ cuius est etiam Dominus Pater.] Idem habet de 10. obiectionibus Arianor. Idemque bis iterat sub finem illius responsionis tertiæ.

174 S. Gregorius manifestè eandem Christi seruitutem agnoscit 2. Moral. cap. 22. ad illud *nunquid considerasti seruum meum Iob*. Hæc enim verba accommodans Christo, & redeuntem à circuitu orbis Satanam accipiens de mortalium omnium qui illuc vixerant expugnatione per illum, subdit S. Gregorius, præsignificatum esse à Deo apud Iobum, venturum esse Christum qui plenè Satanæ obstitere; ipsum inquam, à Iobo expressum Christum. Itaque ait dictum Satanam redire: [Nunquid considerasti seruum meum Iob? quod non sit ei similis in terra? Quod Iob interpretatur dolens, paulò antè iam diximus. Dolens verò ipse veraciter per figuram dicitur; qui portare dolores nostros, Propheta attestante, perhibetur. Cui in terra similis non est, quia omnis homo tantummodò homo est; ipse autem Deus & homo. In terra ei similis non est, quia etsi adoptiuus quisque filius ad percipiendam diuinitatem. Proficit, nequaquam tamen ut Deus naturaliter esset, accipit. Qui benè etiam seruus dictus est, quia formam serui suscipere dignatus est. Nec maiestati iniuriam intulit assumpta humilitas carnis: quia & ut seruanda suscipere, nec tamen habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit: ut serui forma tegeret hoc quod incircumscriptè omnia ex diuinitate penetraret. Dei autem ad Satan per figuram dicere, est, *nunquid considerasti seruum meum Iob?* vñ genitum filium, contra eum, in forma serui admirabilem demonstrare. Eo enim, ipso quo illum tantæ virtutis in carne innotuit: quasi superbienti aduersario, quod dolens consideraret, indicauit.]

Eucher. homil. 2. de Natiuit. Dom. init. agens de die natali Christi; ait; [hic est in quo factus est Dominus seruus, ut persona serui transiret in Dominum.]

Nazianzenus orat. 1. sub finem, in congregate titulorum Christi, non omisit titulum *serui Dei* secundum humanitatem: ubi Elias Cretensis, hanc Christi appellationem confirmat ex Apostolo Philipp. 2. & addit. [Nec verò hic solum, sed etiam compluribus aliis locis, Christum seruum vocari reperies.] Idem Nazianzenus, loco perillustri idem tradit orat. § 6. num. 8. verbis illis. [Quis igitur infans ibi, quin Sapientia, secundum inferiorem quidem generationem creata, secundum autem primam illam magis in comprehensibilem genita, dicatur? Huic velut confectarium est, quod etiam *seruum* dicitur, & multis benè seruiens; illudque item quod magnè atque amplum ipsi sit filium Dei vocari. Haud dubiè quippe carni, & generationi, & affectionibus nostris, libertatis nostræ causa seruauit, ac denique omnibus illis, per quæ eos, qui à peccato detinebantur, in salutem auertit.] Interpretes Græcam vocem *παῖς* male vertit *filium* cum debuerit vertere *seruum*, ut patet ex filo rationis Nazianzeni, & ex loco Isaïæ quem profert: in quo Græcam vocem *παῖς*, debere verti *seruum* non *filium*, S. Hieronymus in c. 1. ad Titum ex fontibus Hebraicis obseruauit.

S. Athanasius orat. 3. contra Arian. [Quatenus in confessione est cum hominem esse factum, nihil discriminis attulerit, siue seruus siue filius hominis appelletur. Omnes enim istiusmodi voculæ, in ratione humanitatis benè & propriè competunt: illaque nomina non substantiam Verbi, sed hominem fuisse demonstrant.] Insigniter, & fusè admodum Christi seruitutem celebrant Guerrius serm. de Domin. in palm. Non est ergo quod tot Patribus teneriores, aut Christi studiosiores videri velimus, refugientes Christi seruitutem, quam illi abique scrupulo imminutæ quoquomodo dignitatis affererunt, suffragantibus tam multis Scripturis, & tam multis Scholasticis, aliisque recentioribus, quos inter, fusè hoc punctum versant Stunica in Annotationibus contra Eusebium ad c. 4. Aetorum & Sanctius Catanzan in Antropologia pro Stunica.

Seruitus Christi respectu Dei, probatur ratione.

175 Rationem huius veritatis, planè ineluctabilem, paucis attigit S. Ambrosius epistola illa ad Irenæum. [Seruus (inquit) legitur factus Dei filius, quia legitur factus ex Virgine, & creatus in carne. Omnis enim creatura serui, dicente Propheta, *quoniam omnia seruimus tibi*. Vnde & Deus Pater ait. *Inueni David seruum meum, oleo Sancto meo unxi eum*.] Tametsi ratio his D. Ambrosij verbis comprehensa est satis euident, tamen ut sit prorsus manifesta, & aduersarios inexpedibiliter stringat, sic concipi potest, & ad syllogisticam formam reduci. Ille verè seruus est, qui est sub alterius dominio. Atque Christus

Dominus

Domini, secundum naturam humanam, est verè sub dominio Dei. Igitur secundum humanitatem Christus est verè Dei seruus. Maior est plane explorata. Nihil quippe aliud est seruire, quam subesse alterius dominio: Et hæc ipsa subiectio ad dominum, illa est de qua Christone conueniat, lis nobis est cum aduersariis. Minorem verò, certum est negari non posse. Nam Christus Dominus secundum humanam naturam est ens potentiale & à Deo dependens, ac proinde viribus diuini dominij obnoxium. Tanta quippè est extensio dominij diuini, vt quicquid Deus non est, illi subdatur. Quare cum humana Christi natura sit quid creatum, necesse omnino est fieri, Christum secundum eam subesse diuino dominio, esseque Dei seruum.

Dei inquam, non solius æterni Patris, quia terminus huius seruitutis est Deus, & omnes Angelicissimæ Triadis personæ deitatem terminant. Qua item ratione superius diximus, terminum filiationis naturalis temporalis quam in Christo agnouimus, esse Deum in tribus diuinis personis subsistentem: ita vt eo modo Christus sit filius diuini Verbi. Similiter ergo Christus, est seruus diuini Verbi: atque adeo Christus quatenus subsistit in natura humana, est seruus sui ipsius quatenus in diuinitate subsistit. Quod non negauit D. Damascenus; fidei enim cum negauit, Christum hominem esse seruum sui ipsius. Tantum quippe intendit negare, Christum esse sui ipsius seruum in sensu Nestoriano; & ita vt is qui seruus dicitur, & Dominus eius, sit duo supposita. Vide subdit. [Qui dicunt ipsum seruum, dicunt vnum Christum in duos, quemadmodum Nestorius. Nos autem dominatorem eum diximus, & dominum omnis creature Christum, eundemque Deum simul & hominem.] Vides quo sensu Damascenus, Christum esse Verbi diuini seruum neget. Itaque seruitus Christi secundum humanam naturam, fundata in diuino dominio inabdicabili supra quæcunque potentialia omnibus diuinæ Triadis personis competente, non videtur in diuinum reuocanda.

Quæ seruitus in testimoniis supra in contrarium adductis, Christo negetur

176. Nec difficile erit enodare quæ in contrarium sunt adducta initio capitis. Adrianus enim Pontifex, & Synodus Francofordiensis, cum tantopere detestantur Christi seruitutem, intelligunt seruitutem in sensu Nestoriano, qualem vt proxime diximus retulit & damnauit S. Damascenus; damnauitque etiam S. Cyrillus anathematismo 6. verbis illis. [Si quis Verbum quod ex Deo Patre est, Deum ac dominum Christi esse dicit, & non magis illum eundem confiteretur esse Deum simul & hominem, anathema sit.] Et cum Theodoretus Nestorianus, saltimque S. Cyrilli aduersarius, huic anathematismo obiecit, pleraque scripturæ loca in quibus Christus, Dei seruus appellatur, respondet S. Cyrillus, si quis Christum appelleret seruum, non decere offendi propter voces SS. Prophetarum quibus serui nomine est inuocatus. Cauendam tamen esse monet,

ne Christus seruus dicatur, eo sensu quo Nestorius Christum seruum, & Verbum eius Dominum appellabat; cum dicebat Verbum esse Deum Christi, addebatque [Erat ipse & infans & infans Dominus.] Quibus verbis hanc glossam subiecit S. Cyrillus. [Hos illius sermones nos non solum indecorè, sed & impiè dictos asserimus. Nam si Deus est Christi, Verbum quod ex Deo Patre est, duo vtrique erunt modis omnibus & incunctanter. Quomodo autem intelligitur ipse infans, & infans Dominus? Non igitur dicitur suimetipsum Deus ac Dominus Emanuel, quandoquidem ipse idem simul est Deus ac homo; eo quod Verbum Dei, homo factum & incarnatum est. Quia autem Deitas aliud quiddam est secundum suam naturam, aliud autem secundum naturam suam humanitas, quomodo quis vacillat? Veruntamen vnus est Christus, ex duabus Deitatis & humanitatis naturis, secundum dispensationem vnitatem.] Manifestissimum ex his verbis est, S. Cyrillum nihil minus cogitasse, quam de abroganda seruitute Christi secundum humanam naturam, salua vtriusque natura vnica hypostasi: sed tantum voluisse negare eam seruitutem Christi ad Verbum, quæ hominis & Verbi duplicem personam inflictebat, qualem in Christo seruitutem respectu Verbi admittebat Nestorius, & Nestorianismi instauratores Elipandus & Felix, in quos Adrianus & Synodus Francofordiensis calumniam strinxerunt, iis epistolis quibus Christi adoptionem & seruitutem exciderunt.

177. Addere liceret alios modos, quibus Christus iure à Patribus negari potest esse seruus: vt quod non esset, nec esse posset seruus peccati & Demonis, è qua seruitute turpissima simul, & ærumnosissima, Christus humanum genus eripuit. Et hanc seruitutem non omisit S. Damascenus cap. illo 21. cum dixit, Christum qui nos in libertatem vindicauit, non esse seruum habendum. Sicut enim Christus non depulit eam hominis seruitutem quæ responderet domino diuino inabdicabili, & fundatur in humana naturæ potentialitate ac dependentia à Deo; eam verò duntaxat libertatem contulit homini quæ est libertas Christiana & quasi ciuilis supernaturaliter: ita ipse seruitutem peccati nunquam seruiuit, & solus fuit inter mortuos liber. Eam tamen seruitutem quæ Deum habet pro termino, & fundatur in naturæ humanæ conditione, non possumus saluo iure diuini dominij pleni negare Christo secundum humanam naturam. Alia item seruitus quæ negari Christo debet, ea est quæ excludit imperium summum, & dominatum Christi in omnia, de quo postea. Vt taceam seruitutem ciuilem, & ingenuitatis exclusionem, quæ non vocatur in controversiam quoad Christum. Item neganda est Christo seruitus quoad eternam tractationem. Quæ ratione filius Principis, tametsi verè Principi seruit & subiacet, & ab eo morte quoque plecti potest si in patrem delinquit: ac tamen non habetur vt seruus, seu vt vassallus, quia est filius: quod sufficit vt negari possit esse seruus, nempe externa tractatione, quia *liberi sunt filij*, vt dicitur Matth. 17. De his seruitutibus agere interdum videntur, Adrianus & Synodus Franco-

fordiensis, & nonnulli Patres cum Christi seruitutem inficiantur, argumentantes ex pleno Christi in omnia dominio à Patre collato, & ex libertate qua Christus nos liberauit: quibus argumentis eæ quas hic proposui seruitutes oppugnantur. Verum quod Patres illi etiam his argumentis præcipue intendunt, est exclusio seruitutis Nestorianæ, cum qua illæ aliæ seruitutes neſtuntur tanquam infelices stolones mali trunci, quibus succidendis appetitur quoque (indirectè saltem & oblique) seruitus Nestoriana. Nam si proprietas aliquid inseparabiliter affectans conuellitur, perspicuum est radicem illius proprietatis, vnà tentari. Nihil ergo est in testimoniis quæ contra Christi seruitutem proferebantur, quod non commodè & facile expediatur.

Ad rationes contra Christi seruitutem.

178 Argumenta item à ratione quæ initio sunt proposita, nullo negotio dissolui possunt. Primum quod nititur essentiali diuinæ Verbi personæ immunitate à subiectione & seruitute, nullius planè est momenti. Neque enim contendimus diuinam Christi personam seruituti mancipare, quæ est Ariana blasphemia: sed profiteamur diuinam personam in humanitate subsistentem, sicut in ea verè passam & mortuam, ita & seruam. Quod est dicere, totum subiectum seruitutis æquè ac passionis & mortis, esse humanitatem, etiam si propter vnionem, denominatio à forma in humanitate recepta, refundatur in personam: quod absque vllò personæ probro ac dedecore præstatur, quia attributum non cadit in personam ratione sui, ac prout subsistit in natura sua; sed tantum ratione naturæ extrinsecæ, per vnionem adiunctæ Verbo. Itaque tota depressio quæ huiusmodi attributis inuehitur, sistit in natura, cuius ea prædicata sunt propria. Idque crediderim voluisse Nazianzenum, vt ex eo refert Nicetas lib. 3. thesau. cap. 38. num. 5. & Cyrillum lib. de S. Trinit. cap. 25. cum dicunt, humanitatem Christi seruam dici posse, si fiat per mentem præcisio à Verbo. Eaque ratione ait Cyrillus, Christum dixisse Patrem, Deum suum. Non labimur ergo, si ipsummet Christum secuti, habita ratione naturæ humanæ, eaque solam in Christo spectata, dicamus illum fuisse Dei seruum, & Deum esse Christi. Deum ac Dominum.

Altera ratio contra Christi seruitutem, est etiam debilior. Ex eo enim quod Christus admittatur ad diuinorum bonorum communicationem, inferebant aduersarij, Christum non esse Dei seruum. Sed est inanis collectio. Nihil enim verat, Dominum velle ad bonorum suorum communicationem admittere seruum, salvo iure dominij in eum: sicut Apostoli titulo amicitie admissi à Christo sunt ad arcanorum & conciliorum participationem. Neque tamen deserunt Apostoli Christo subesse, iis titulis quos inferius proponemus. Beati quoque admittuntur ad communicationem diuinorum bonorum. Idcirco

enim dicuntur *heredes Dei*: neque tamen quisquam subduxerit beatos diuino dominio. Igitur is quoque quorum sunt coheredes, quamuis primarius heres sit, & omnia Dei bona ipsumque Deum possideat, non desinet esse seruus Dei in natura sua humana, ea seruitute ac subiectione ad Deum, quæ in potentialitate humanitatis, & supremo Dei in omnia creata dominio fundatur.

Christus seruus noster, quanto magis Dei?

179 Est itaque Christus in humanitate seruus Dei. Nec id mirum videri debet, quod is seruire Deo statuatur, qui seruorum suorum præ charitate nimia qua dilexit nos, seruus est factus. Egregiè ita monuit S. Hieronymus, in fronte epistolæ ad Titum. Expendens enim titulum quo se D. Paulus insignit, nempe *serui Dei*, præfatus hanc esse nobilem seruitutem qua multos sanctos Deo seruisse demonstrat, subdit. [Nec mirum quamuis Sanctos homines, tamen Dei seruos nobiliter appellari: cum per Esaiam prophetam Pater loquatur ad Filium, *magnum tibi est vocari te puerum meum*: quod Græcè dicitur *πάτερ μου καὶ ἐγὼ πατήρ σου*. Puer autem hoc est, *παῖς*: quia potest secundum Græcos & familiam & filium significare: in Hebræo quæsumus, & inuenimus, non *filium meum* scriptum esse, sed *seruum meum, haud.* Vnde & Abdias Propheta, qui interpretatur *Seruus Domini*, ex famulatu Dei nomen accepit. Si moueat quempiam, Dominum Saluatorem qui vniuersitatis est conditor, *Seruus Dei* dici: non mouebitur, si ipsum ad Apostolos audiet loquentem: *Qui voluerit inter vos esse maior, sit omnium seruus.* Et *filius hominis* venit, non vt ministraret sibi, sed vt ministraret. Quod ne docere tantum verbis videretur, monstrauit exemplo. Assumpto quippe linteo, accinxit se: & aqua pedum replens, discipulorum pedes lauit. Non est itaque impium credere, eum qui formam serui assumpserat, hæc fecisse quæ serui sunt: vt paternæ voluntati seruasse dicatur, cum seruis suis ipse seruiuit.]

Guericus item optimè serm. 1. de dom. in Ramis palm. initio. [Sed parum tibi videatur, quod cum esset filius, & coequalis, tanquam seruus seruauit patri, si non & seruo suo plusquam seruus seruauit. Factus quidem erat homo, vt seruiret creatori. Et quid iustius quam vt seruias illi à quo creatus es, sine quo nec esse potes? Et quid beatis aut sublimius, quam seruire illi, cui seruire regnare est? Non Seruiam; (inquit) creatori. Ego igitur Seruiam tibi, inquit creator homini. Tu recumbe, ego ministrabo, ego tibi pedes lauo. Tu quiesce, ego languores tuos feram, & infirmitates porta. O. Vere me vltimè in omni necessitate tua, non modo vt seruo tuo, sed etiam vt iumento tuo, vt peculio tuo. Si fatigatus, aut oneratus es, ego te & onus tuum feram, vt legem meam primus impleam. Alter, inquit, alterius onera portat, & sic adimplebitis legem Christi. Si elusis, aut litis, & ad manum forte nihil melius habes nec

nec alter tibi vitulus æque saginatus praestitio est; ecce ego paratus immolari, vt carnes meas comedas, & sanguinem bibas. Nec verearis ex morte serui damna seruitutis pati, etiam comestus & bibitus, manebis tibi integer, & viuus, seruusque vt prius. Si in captiuitatem ductus, aut venundatus es, ecce vende me, teque pretio mei, vel me ipso pretio redime. Vile quidem mancipium videor, sed & si noctu & clanculo distrahar quasi res furctua; & si ab auarissimis Iudæorum Sacerdotibus emar, attamen saltem triginta argenteos appreciari poterō. Hoc pretio mei, poterit emi sepultura peregrinorum, mei pretio vita sepulcorum. Si infirmari & mori times, ego moriar pro te, vt de sanguine meo tibi conficias medicamenta vitæ. Euge serue bone & fidelis; seruisti reuera, seruisti in omni fide & veritate; seruisti in omni patientia & longanimitate. Non repide, qui exultasti, vt gigas ad currentem viam obedientiæ; non fide, qui etiam animam post tot & tantos labores semper impendisti, non murmurose qui innocens flagellatus, nec os aperuisti.]

Vsu Doctrina.

180 [O detestabilem (exclamat idem Guericus serm. 1. de Dom. in Ramis Palm.) superbiam hominis, seruire contemnitis, quæ alio exemplo non poterat humiliari, nisi seruitute, & tali seruitute Domini sui. Et vtinam vel sic possit; vtinam vel nunc habeat & referat gratiam, tantæ humilitati ac bonitati.]

Præclatum Hilarij Diaconi monitum, dignum est quod iis subtexatur. Expendit illud Apostoli Hebr. 1. cui dixit aliquando Angelorum filius meus es tu, subuersionemque humanitatis ad Deum, & Dei cum humanitate copulationem, in verbis illis obseruat, tum subdit. Hæc verò ad salutis nostræ exempla referamus. Si enim ipse cum Deus esset & docuimus, vt Dei filius, non respuit formam serui suscipere; multo amplius nos oportet cuncta perficere quæ iussa sunt nobis, & humilia quæque tolerare. Si inquam ille naturæ filius, seruire Deo, vt est apud Isaiam, magnum & gloriosum ducit, ne indecoram censamus homini obedientiam quæ Deum decuit, vt scitè Eucherius dixit. Gloriosissimum dicamus, Dei seruus audire. Nam & immensa gloria est hæc seruus, ait D. Hieronymus in psal. 133. sic glorians illud omnes serui Domini, postquam abstinxit seruos Domini à seruis peccati. Putamus parum esse quod dicitur; *Ego seruus Domini sum.* Summa virtus est hoc mereri. Quomodo? Quasi dignitatem vendicat, qui dicit: *Ego seruus Imperatoris sum.* & nemo audeat accedere ad seruum Domini. Vnde & Apostolus de seruitute Domini gloriatur, & scribit in principio Epistolarum suarum: *Paulus seruus Christi.* Et de Moysè dicitur: *Et non sicut Moyses famulus meus, cui locutus sum facie ad faciem.* Et iuxta S. Basilium ad illud psalmi 33. *In Domino laudabitur anima mea,* quamuis alij etiam capient argumenta gloriæ & laudis. [Tamen in hoc gloriatur qui gloriatur, quod intelligit & cognoscit Dominum Deum suum. Vides quomodo. Apostolus cooperatior Euan-

gelij laudet? *Qui est,* (inquit,) *conserui & minister vester in Domino.* Si quis autem ob corporis elegantiam, decusque, aut ob acceptam à parentibus claritatem generis laudatur, non in Domino laudatur anima eius. Sed quisquis talis est, in magna constituitur vanitate. Non enim artes illæ quæ mediæ sunt & indifferentis naturæ, veram habent laudem. Gubernatores aut medici; aut oratores, aut architecti ciuitates ædificantes, vel pyramides seu labyrinthos; quique sumptu ingenti substructiones ædificiorum apparent, ædumve superbam molem. Nam qui ob eiusmodi laudantur, non in Domino suam habent animam. Satis est nobis ad omnem dignitatem & nostri existimationem, talis Domini seruus censer. Etenim qui Regi culpam subseruit, nõne tandem is sibi mirè placebit, quod in ordinem ascitus sit tanti istius famulij? Qui verò in seruorum Dei dignationem venerit, aliunde laudem exquirere? ac si ad omnis excellentiam gloriæ & nobilitatis, hæc appellatio non satis esset. Bene ac plenè de serui Dei dignitate, disserit S. Chrysostomus homil. 8. in ad Ephes. (Obiter sed bene Prosper in calce psalmi 42. Ambrosius in Exortatione ad castitatem initio, cum de S. Vitale, & Philo l. de Cherubin, cuius his paucis verbis id ob signo. [Nihil purificatam mentem maiori afficit letitia, quam quod Dominum habet, quem agnoscit Regem totum omnium. Nam seruire Deo maxima est gloria, non modo libertate maior, sed & diuitiis, & principatu, & omnibus rebus quas mortales mirantur, pretiosior.]

181 Merito itaque Clemens Alexandrinus sub finem præcept. tractans domini quarrelas expressas Isaiæ 1. concludit. [Volo vos rogare, an non vobis videatur absurdum, vos ipsos qui estis Dei figmentum, & ab ipso animam accepistis, & omnino Dei estis, alij seruire Domino, & præterea colere quidem pro Rege Tyrannum, pro boho autem malum? Quis enim, (ô per veritatem!) sanæ mentis, bonum relinquens versatur cum vitio? Quis est autem qui Deum fugiens viuunt vnà cum Demoniis? Quis autem cum possit esse Dei filius, delectatur seruitute? Aut quis cum cæli possit esse ciuis, Erebum persequitur, cum ei liceat colere paradisum, & eccliam circum circa obire, vitalisque est puri esse fontis particeps. Ne ergo, ne euadamus mancipia, neque potius efficiamur similes.] Atque adeo affectemus, & studiosè queramus, esse serui Dei: sed & nos Deus ad eam prærogatiuam admittat, caueamus esse homines suilli, [ne erubescat Deus (verba sunt S. Chrysostomi hom. 24. in ad Hebr.) vocari noster Deus. Pudor est enim ipsi; quando vocatur malorum Deus, & ipsum eorum pudet: sicut glorificatur, quando bonorum & proborum, & virtutem colentium. Si enim nos reculamur vocari Domini malorum nostrorum seruorum, & eos dimittimus; Et si quis accedens dixerit, hic vel ille, mala facit innumera; numquid est seruus tuus? Statim dicimus Nequaquam; probum propulantes: Est enim seruo ad Dominum habitudo, & relatio: ignominia ab illo ad hunc transit. Sed illi (veteres Patriarchæ) erant adeo præclari, & tanta plenè fiducia, vt non solum non erubesceret ex illis

vocari, sed etiam de se diceret; *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Tales admittit Deus, lubens in seruos; ceterorum, pudet illum; nec eos agnoscit pro seruis suis, quantumcunque tales habeantur, & audiant *serui Dei.*

Non itaque quotquot eo titulo gloriantur, sunt reuera quod profitentur, vt S. Hilarius in psal. 118. ad illud *seruus tuus sum ego* recte annotauit, sic scribens. [Nemo nostrum est, qui non vel in orationis sue prece, vel in communium sermonum consuetudine, seruum se esse Dei fateatur. Et quid magnum Prophetam fecit, seruum se profitendo, quod nullus ausus sit denegare? Sed professio ceterorum, fallax est: quia cum habeat conscientia necessitatem, non habet tamen confessionis veritatem. Proprium hoc Prophetæ est, vt se seruum Dei profiteatur, in omni vitæ genere famulatu conditiopis sue fungens: siue ambulans, siue vigilans, siue dormiens; in cibo etiam atque ieiuniis, Deo aut esuriat, aut saturus sit; & nullo in tempore a seruitutis sue officio absistat. Hic liberè dicit: *Seruus tuus, sum ego.* At verò qui stupris dormit, latrociniis vigilat, quæstibus peregrinatur, luxui requiescit, si dicat seruus tuus sum, profitetur quidem quod est, sed quod non est, agit.]

CAPVT VI.

Christus, noua Dei creatura.

Vide titulum Christo tribuit, & latè explicat Rupertus toto l. 1. de operibus Spiritus sancti. An rectè & quotsum, inuestigandum est sed illud inprimis exequiendum, an Christus in bono sensu, *creatura* dici possit. Non paucis enim, huiusmodi locutio, vel erroris, vel periculi plena est visa. Sed distinctio adhibita, rem hanc facile componet.

Christum, quatenus creatura.

Si igitur Christus sumatur quæ Verbum in diuinitate subsistens, sic extra controuersiam est, Christum non esse creaturam. Idque vnum volunt plerique Patres in disputationibus contra Arrianos, cum negant Christum esse creaturam. Diligenter id versat S. Ambrosius epist. 26. & l. 1. de fide c. 6. & 7. & eiusdem operis l. 3. c. 4. Sed toties ibidem ingeminat Christum in natura humana esse creatum, & creaturam Dei, vt planè ex oculatos esse oporteat qui illam enunciationem, *Christus est creatura*, vocant in suspensionem; si *Christus* in ea enunciatione non sumatur quæ Verbum in Deitate sola subsistens, sed quatenus homo. Verè enim sub ea ratione, est creatura. Non quod persona diuina quæ in humanitate subsistit, sit creatura, sed quod habens eam humanitatem, contineat aliquid quod est verè creatura. Et quia illud *habens*, & *humanitas quæ habetur*, in concreto seu personaliter sunt vnum; iure illud vnum ratione vnius extremi ad illud concurrentis, dicitur creatum. Etque ad ob similem causam, di-

cutur passum, & mortuum. Quæ est D. Hieronymi ratio: in c. 2. ad Ephes. ad illud *ipsius enim factura sumus.* Sic enim de Christo scribit, [Nos liberè proclamamus, non esse periculum, eum dicere creaturam, quem verum & hominem, & crucifixum, & maledictionem, tota spei nostræ fiducia confitemur.]

190 Similiter Gregorius Nyssenus l. de fide ad simplicium, [Quemadmodum cum Verbum sit, propter nos caro factus est; & Deus cum sit, homo factus est: ita creator cum sit, propter nos Creatura factus est, quippe cum caro res creata sit. Quemadmodum igitur per Prophetam dixit, *Sic dicit Dominus, qui formauit me ex ventre seruum suum*; ita etiam dixit illud per Salomonem, *Dominus creauit me principium viarum suarum ad opera sua.* Omnis enim creatura fertur, vt inquit Apollolus. Proinde & is, qui in ventre Virginis formatus est, secundum verbum Prophetæ, seruus est; non Dominus: hoc est, is qui secundum carnem homo est: in quo Deus manifestatus est; & is qui illic creatus est, in principium viarum eius, non Deus est, sed homo: in quo nobis Deus manifestus est, vt corrupta ac labefacta via salutis humana, iterum renouaretur. Itaque quoniam res duas de Christo statuimus & sentimus, vnum quidem diuinum, alterum verò humanum; in natura quidem diuinum, in admittitione ac dispensatione id quod secundum hominem est: consequenter sempiternum Deitatis attestatur, creatum verò naturæ humane assignamus. Quemadmodum enim secundum Prophetam, in ventre formatus est seruus, ita etiam secundum Salomonem, per hanc seruilem creaturam, in carne manifestatus est: Fulgentius idem latè & disertè habet l. de decem obiectionibus Arrianorum ad 3. Vix tamè necesse est monere; cauendum esse ne cum Christus spectatur vt subsistens in humanitate, prædictum illud *creatura*, cadat per se & rectè in suppositum; non iam diuinum qui creatus sensus Arrianorum iam explosus, sed humanum & a diuino diuersum; hinc enim fuit sensus Nestorianorum, qui subsistens in humanitate vocabant *creaturam*, in geminarent in Christo suppositum. Proptereaque Capreolus Episcopus Carthag. Epistola contra Nestorianos *sub finem*; cum dixisset verba illa *Christi tecum ascendendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum*, geminam Christi naturam designat; & primum quidem membrum illius sententia; pertinere ad Vnigenitum filium; secundum verò ad hominem factum subdit quasi corrigens hoc postremum Verbum; [Sed in Christo 1 & 1 nec homo creatus potest dici, nec filius, nec vniogenitus Deus, negari homo potest natus.] Nimirum in sensu Nestoriano, negat polleat Christum hominem factum, siue creatum; hoc est ita vt Christus prius tempore sit creatus, postea verò per solum affectum copulatus sit Deo. Capreolus merito negat dici posse, quia cum aduersus Nestorianos scriberet, videbat eum esse Nestorianorum sensum peruersum atque blasphemum. Absolutè tamen Christum dici posse factum; siue creatum; ratione humanitatis non est inficiatus Capreolus. Imo immediatè ante id admittit, vt retuli. Alterutro autem præ-